

Program Dobry Rodzic – Dobry Start w Warszawie. Do wiadczenia i refleksje instytucji partnerskich

W lokalnych systemach profilaktyki krzywdzenia małych dzieci, które powstają w warszawskich dzielnicach, głównymi partnerami są ośrodki pomocy społecznej i placówki ochrony zdrowia. Poniżej przedstawiciele niektórych instytucji partnerskich dzielnic z czytelnikami swoimi refleksjami związany z udziałem w programie Dobry Rodzic – Dobry Start.

O ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy

W lipcu 2008 r. Filia nr 2 Ośrodka Pomocy Społecznej Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy została zaproszona do współpracy w ramach realizowanego przez Fundację Dzieci Niczyje programu Dobry Rodzic – Dobry Start. Program zakładał współpracę między ośrodkiem pomocy społecznej a służbą zdrowia (w naszym wypadku z Przychodnią Internistyczno-Specjalistyczną przy ul. Radzyńskiej 101/103) na rzecz małych dzieci i kobiet w ciąży. Podczas szkoleń poprzedzających rozpoczęcie realizacji programu, wśród uczestników, tj. pracowników socjalni, położne, pielęgniarki, rodowiskowe i lekarze, miało miejsce zdobycie wiedzy, a także bezpośrednie poznanie i wymiana doświadczeń. Jak się później okazało, te bezpośrednie znajomości stały się bardzo przydatne w pracy z rodzinami.

Do realizacji programu pracownicy socjalni podeszli doświadczeni, choć przerabiali ich wypełnianie kolejnych dokumentów, których i tak w wykonywanym przez nich zawodzie nie brakuje. Ankieta stworzona na potrzeby programu, mimo wielu pytań, okazała się prostym doku-

mentem. Pracownikowi socjalnemu, który pracował już z rodzinami, niewiele czasu zajmowało jej wypełnienie, a w sposób czytelny systematyzowała ona naszą wiedzę.

Praca w ramach programu przebiega kilkutorowo. Z jednej strony rodziny objęte programem dostają informacje o możliwości skorzystania z oferty Praskiego Centrum Pomocy Rodzinie przy ul. Walecznych 59. Rodzice i dzieci mają możliwość uczestniczenia w spotkaniach z psychologiem, pedagogiem oraz w tematycznie różnorodnych warsztatach. Mimo bogatej i profesjonalnej oferty ze strony Fundacji, nasi klienci sporadycznie z niej korzystają. Spowodowane jest to głównie odległością związany z niemożnością dojazdu rodziców z małymi dziećmi.

Kolejnym aspektem współpracy jest możliwość konsultacji naszych pracowników ze specjalistami oraz uczestnictwo w spotkaniach interdyscyplinarnych, organizowanych przez Fundację. Szerokie spojrzenie na rodzinę i jej problemy pozwala lepiej i trafniej opracować plan pracy i pomocy. Wymiana doświadczeń różnych grup zawodowych sprawia, iż lepiej rozumiemy problemy, z jakimi się borykamy.

Jednak najważniejszym, z punktu widzenia pracownika socjalnego, aspektem programu jest nawiazanie i podjęcie współpracy przedstawicieli rodzinnych służeb z terenu zamieszkania rodziny. Umowa o wymianę informacji (czasem nieformalna) i podjęcie szerokiego działania na rzecz rodziny, a przede wszystkim dzieci. Dotychczas informacje dotyczące stanu zdrowia dziecka uzyskiwaliśmy od rodziców lub z wystawianych za wiadczeń, które pisane specjalnym językiem lekarskim, nie zawsze były czytelne dla pracowników socjalnych.

Dziś nasza praca wygląda zupełnie inaczej i jako pracownicy o rodka możemy mieć poczucie lepszego zadbania o dobro i bezpieczeństwo dziecka. Dzięki bardzo przychylnemu podejściu pracowników przychodni możemy mieć wspólne wizyty w środowisku z położnymi czy pielęgniarkami w środowisku. Podczas tych wizyt pracownicy socjalni mogą sprawdzić warunki, w jakich żyje rodzina, czy mają podstawowe rzeczy dla dzieci itp. Możemy na bieżąco badać dziecko i rozmawiać z rodzicami. Możemy wtedy także dowiedzieć się, z jakimi problemami się borykają, czy włączyć pielęgniarkę.

Wspólne wejście w środowisko sprawia, że specjaliści z dwóch rodzinnych dziedzin mają możliwość obserwacji rodziców i dziecka w ich środowisku. Pozwala to na wymianę spostrzeżeń i wypracowanie wniosków, które okazują się bardzo przydatne w dalszej pracy z rodziną. Pracownicy socjalni sprawdzają czasem, czy rodzice wykupili przepisane przez pediatrę leki, czy stosują się do jego zaleceń. W rodzinach, gdzie występuje uzależnienie lub widoczne jest zaniedbywanie dzieci, możemy uzyskać informacje o ich stanie zdrowia, szczytleniach.

Dzięki tym wiadomościom bardzo często pracownicy socjalni motywują i pilnują rodziców, by przestrzegali terminów szczytlenia czy badań kontrolnych. Mimo to jest

to dodatkowe zadanie, w którym pracownikom widzi i rozumie potrzeby takiej pracy z rodziną.

Bardzo trafne okazują się także informacje od pielęgniarek i lekarzy, obserwujących rodziców z małymi pacjentami w przychodni. Czasem rodzice w widoczny sposób nie potrafią zająć się dzieckiem, ignorują je lub krzykają na nie.

Dzięki współpracy z przedstawicielami służby zdrowia mamy możliwość dotarcia do rodzin nieobjętych pomocą rodzica, a potrzebujących rodzaje wsparcia. Są to głównie rodzice wymagający krótkotrwałej pomocy, gdy borykają się z problemami, których sami nie potrafią rozwiązać. W takiej sytuacji spotkanie z pracownikiem socjalnym lub pedagogiem pozwala na znalezienie rozwiązania problemu. Są też tacy, którzy chcą podnieść swoje umiejętności wychowawcze, i wtedy otrzymują ofertę Praskiego Centrum Pomocy Rodzinie lub te OPS.

W pracy spotykamy się także z bardzo trudnymi i mało współpracującymi rodzinami. Unikają one pomocy innej niż finansowa. Nie zwracają uwagi na potrzeby i dobro własnych dzieci. Wiadomo o nich wiele problemów, z jakimi się borykają. Z perspektywy czasu widzimy, iż najtrudniej współpracuje się z rodzinami, gdzie występuje uzależnienie, upośledzenie umysłowe i choroba psychiczna. W takich rodzinach bardzo często rodzice zapominają o podstawowych zasadach pielęgnacji, odżywiania czy zdrowia dziecka. Spotykamy się również z sytuacjami, w których bardziej zależy nam na dziecku niż jego własnym rodzicom.

Jedną z takich trudnych rodzin jest pan Adam samotnie wychowujący trzy córki: dwunastoletnią, czteroletnią i dwuletnią. Pomaga mu matka i brat, który był wielokrotnie osadzony w zakładach karnych. Córki pana Adama to dzieci, które pragną ciepła i miłości rodzicielskiej, czego – niestety – nie otrzymują od ojca.

Najstarsza z dziewczynek, w roli bohatera rodziny, bardzo często przychodzi do szkoły głodna, bez niadania, w za małej odzieży, zupełnie niepasującej do pory roku. Jest rednia córka, czteroletnia, ma bardzo poważne wady wymowy, często choruje na infekcje dróg moczowych, które nie są leczone. Najmłodsza z dziewczynek, dwulatka, jest niezauważana przez ojca i praktycznie całe dni spędza w łóżeczku przy włączonym telewizorze. Młodsze dziewczynki nie mają badań profilaktycznych ani wymaganych szczepień, co w przypadku najmłodszej z nich jest przeszkodą w przyjeździe do łobka.

Mimo ogromnego wkładu pracy pracownika socjalnego i pedagoga rodzina odrzuca wszystkie niematerialne formy pomocy. Dzięki współpracy z przychodnią i zaangażowaniu jej pracowników możliwe stały się wspólne wizyty w rodowisku oraz zaistniała możliwość uczestnictwa pedagoga OPS w wizytach lekarskich (za zgodą ojca dziewczynek). Cenne uwagi lekarza pediatry dotyczące stanu zdrowia dziewczynek i ich potrzeb spowodowały kolejne działania ze strony rodzica. Niestety, pan

Adam zupełnie nie podejmuje współpracy. Dlatego też o rodek skierował wniosek do sądu rodzinnego o względy w wychowanie dziewczynek, licząc na uzyskanie kolejnego sprzymierzenia w zabezpieczeniu dobra dzieci.

Kilka miesięcy trwania programu pokazało, iż jest on bardzo potrzebny zarówno rodzicom, jak i nam – pracownikom socjalnym. Jego prawidłowa realizacja w głównej mierze zależy od współpracy przedstawicieli służby i dostrzeżeniu przez nich korzyści, jakie dla wszystkich niesie. Nasza praca z rodzinami i kompleksowa pomoc dla niej wyglądałaby zupełnie inaczej, gdyby któraś ze stron nie dostrzegła potrzeby podejmowania wspólnych działań.

Ze strony pracowników Przychodni Internistyczno-Specjalistycznej przy ul. Radzymińskiej 101/103 zawsze możemy liczyć na współpracę i pomoc. Doceniamy i dziękujemy za to. Nieocenionym wsparciem służby przez cały czas pracownicy Fundacji Dzieci Niczyje, dzięki którym mieliśmy możliwość wdrożenia programu *Dobry Rodzic – Dobry Start* na terenie dzielnicy Targówek.

Izabela Konca-Wysocka
OPS Warszawa Targówek

O rodek Pomocy Społecznej Warszawa Praga Południe

O rodek Pomocy Społecznej jest instytucją działającą na podstawie przepisów Ustawy o pomocy społecznej. Do jego zada należą pomoc osobom i rodzinom w przewidywanych trudnych sytuacjach życiowych.

O rodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Praga Południe w ramach Działu Pomocy Specjalistycznej wyodrębnił zespoły, do zadań których należą praca nad poszczególnymi problemami występującymi podczas współpracy z klientem, m.in.: ds. osób uzależnionych, ds. osób niepełnosprawnych, ds. osób bezrobotnych, ds. rodziny oraz ds. współpracy z lokalnym rodowiskiem.

W ramach zespołu ds. rodziny przeprowadzane są projekty mające na celu pomoc rodzicom i ich dzieciom. Oferta obejmuje m.in. projekt *Dobry Rodzic – Dobry Start* realizowany we współpracy z Fundacją Dzieci Niczyje oraz współfinansowany ze środków unijnych programem *Budź aktywny w życiu*.

Pomysł pracy z młodymi rodzicami powstał w OPS w maju 2006 r. Propozycja skierowana jest do młodych kobiet, zazwyczaj nieprzygotowanych do pełnienia roli matki, byłych wychowanek domów dziecka lub innych placówek wychowawczych,

osób nieletnich, nieposiadających właściwych wzorców w swoich rodzinach pochodzenia. Osobom zgłaszanym przez pracowników socjalnych do programu czy to brakuje wsparcia we własnym rodowisku, nierządkiem pochodzący z rozbitych rodzin. Kobiety te nie zawsze pozostają w związku z ojcem dziecka lub są w relacji z partnerem podobnie jak one niedojrzałym społecznie i emocjonalnie, czy to uwyświelenie przemocy, pozostają bez pracy lub stałego źródła utrzymania.

OPS uruchomił grupy wsparcia dla takich kobiet oraz warsztaty umiejętności wychowawczych, otwarte wykłady, spotkania okolicznościowe dla rodziców i dzieci.

W ramach projektu w OPS pracuje dwóch konsultantów oraz pielęgniarka w wymiarze 15 godzin miesięcznie. Do zadań konsultantów należą:

- wspólne wychodzenie w teren z pracownikami w celu ustalenia planu dalszego postępowania z klientem;
- współpraca z innymi podmiotami w tym zakresie, m.in. służby zdrowia, kuratorami itp.;
- umawianie klientek na wizyty pielęgniarskie.

Do zadań pielęgniarki należą konsultacja klientów i ich dzieci w miejscu zamieszkania, porady medyczne, pomoc w zapisaniu do lekarza specjalisty, nauka pielęgnacji i właściwej opieki nad dzieckiem.

W czasie wizyty w rodowisku rodzina jest informowana o ofercie o rodka i organizacji z nim współpracujących, w tym Fundacji Dzieci Niczyje. Klienci OPS aktywnie korzystają z oferty przygotowanej przez Fundację, m.in. z:

- spotkań edukacyjnych dla młodych rodziców,
- spotkań grupowych,
- indywidualnych spotkań z psychologiem,
- konsultacji prawnych.

Szczegółowe oferty dysponują pracownicy zespołu ds. rodziny i to oni są odpowiedzialni za przepływ informacji między Fundacją a pracownikami o rodka.

W 2007 r. projekt OPS został włączony w uruchomiony przez Fundację Dzieci Niczyje program pn. *Dobry Rodzic – Dobry Start*. Inicjatywę rozpoczęły wspólne szkolenia prowadzone przez specjalistów z Fundacji dla pracowników OPS i służby zdrowia. Podczas szkoleń wypracowano system przebiegu informacji pomiędzy tymi służbami oraz opracowano wzór ankiety diagnozującej czynniki ryzyka krzywdzenia dziecka dla pracowników socjalnych, pielęgniarek i położnych.

Od tego czasu program jest realizowany w ramach umowy partnerskiej pomiędzy OPS, Fundacją, a praskimi oddziałami służby zdrowia. Projekt obejmuje zadania wymienione wyżej. Jest on superwizowany przez specjalistów z Fundacji Dzieci Niczyje raz w miesiącu.

W 2008 r. OPS rozpoczęła realizację projektu pt. *Bezpieczny wyciecznik*. Zadaniem tego projektu było wiele osób wcześniej zgłoszonych do programu *Dobry Rodzic – Dobry Start*. Uczestnicy otoczeni są indywidualną opieką pedagogiczno-psychologiczną przez asystentów rodzinnych pracujących z rodziną w miejscu jej zamieszkania. Do zadań asystenta należą regularne monitorowanie rodowiska, pomoc rodzinie w przezwyciężaniu jej trudności życiowych, pomoc w sprawach wychowawczych, motywowanie rodziny do wprowadzania pozytywnych zmian w swoim życiu, edukacja i modelowanie w zakresie prawidłowego pełnienia ról rodzicielskich.

W ramach projektu uczestnicy korzystają z regularnych spotkań warsztatowych, konsultacji psychologicznych, konsultacji z edukatorem prozdrowotnym, a także z doradcy zawodowym. Klientki objęte tym projektem mają możliwość ukończenia

kursów zawodowych, poprawiających ich sytuację na rynku pracy.

Programy skierowane do młodych rodziców mają charakter profilaktyczny. Osoby w nich uczestniczące znajdują się na początku swojej drogi w dorosłość. Uczestnicząc w programach, mają szansę podnieść swoje kompetencje wychowawcze i lepiej zadbać o zdrowie swoje i swoich dzieci. W wyniku intensywnej pracy pedagogicznej podejmują decyzję o uzupełnianiu wykształcenia, podejmują terapię, poszukują nowych rozwiązań dotyczących funkcjonowania ich rodzin, uczą się nawiązywać prawidłowe i satysfakcjonujące relacje z innymi ludźmi.

Młode osoby trafiają do OPS mają także okazję – oprócz finansowego wsparcia –

skorzysta z bezpłatnych porad prawnych, wypoczynku połączonego z edukacją dotyczącą np. pełnienia ról rodzicielskich.

Dobre efekty wyżej wymienionych projektów mobilizują pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej Dzielnicy Praga Południe do kontynuowania tej działalności. Na przełomie kilku lat od rozpoczęcia takich inicjatyw obserwujemy duże zaangażowanie innych instytucji we współpracy z nami. Dużym sukcesem jest upowszechnianie wśród pracowników ośrodka regularnej pracy w zespołach interdyscyplinarnych, w ramach których współpracujemy z policją, kuratorami, pedagogami szkolnymi i innymi służbami zaangażowanymi w pracę na rzecz rodzin korzystających z pomocy.

Małgorzata Łągowska
OPS Warszawa Praga Południe

Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów Lecznictwa Otwartego Warszawa Praga Północ

Każde małe dziecko pozostaje całkowicie zależne od rodziców lub od osób opiekujących się nim, tak jak cielę gniarek i polonich. Noworodek i niemowlę szczególnie, bowiem ono potrafi sygnalizować swoje potrzeby tylko płaczem lub niepokojem, natomiast od matki zależy, jak i w jakim stopniu potrzeby te zrealizuje.

Tak jak cielę gniarek i polonich dziecko to nie tylko karmienie piersią, butelką, pomiar wagi lub temperatury, czysta, wypielęgnowana skóra, szczepienia zgodne z kalendarzem czy podanie leku. Dziecko to bardzo delikatna materia, która odpowiednio ukształtowana przez osoby bliskie lub opiekujące się nim, ma szansę na prawidłowy rozwój w przyszłości. Dajcie dziecku miłość, czułość i opiekę wyrażamy dla niego szacunek, a ono uczy się wówczas szacunku dla innych. Każde dziecko ma prawo do bycia sobą, posiadania różnych upodobań i talentów, bez żadnych ograniczeń.

Dziecko to istota, która ma prawo do szacunku, szacunku i godności. Uznanie dziecka, jego wszystkich odrębności, to uznanie jego godności jako człowieka. Noworodki, niemowlęta i małe dzieci nie znają reguł życia rodzinnego czy społecznego. To od nas czerpią wiedzę na ten temat, to rodzice, opiekunowie, ludzie dorośli są przewodnikami dzieci.

Poziom zdrowotności społeczeństwa w ogromnym stopniu zależy od stanu zdrowia dzieci. W tym momencie należy pamiętać, że zaniedbanie w zaspokajaniu potrzeb dziecka, czy to biologicznych, emocjonalnych, opieki lekarskiej, czy edukacji zawiera w sobie elementy krzywdzenia emocjonalnego. Rodzice czy opiekunowie czasami mogą nie zdawać sobie sprawy z tego, że krzywdzą dzieci. Dlatego tak ważną jest ich edukowanie w zakresie prawidłowego rozwoju i opieki.

Komunikacja w pielęgniarstwie

Pojawienie się dziecka na świecie to dla wielu rodziców ogromne szczęście, ale i duży stres. Rodzice od profesjonalistów, takich jak pielęgniarki i położnych, chcą czerpać wiedzę na temat miłości do dzieci, odpowiedniej pielęgnacji i wychowania.

Aby ta wiedza została przekazana, niezbędna jest właściwa komunikacja. Jest ona szczególnie ważna, jeżeli nie jednym z najważniejszych warunków wykonywania swego zawodu. Mam nadzieję, że edukacja zdrowotna oraz promocja zdrowia w praktyce. Pielęgniarka, położna jest uprzywilejowana, mogą uprawiać szczególnie rodzaj komunikacji – dialog z pacjentem. Jest to dialog szczególnie

ważny, ponieważ przedmiotem zainteresowania pielęgniarstwa jest człowiek, jego zdrowie i życie.

Noworodki rodzą się gotowe do nawiązania kontaktu z rodzicami i otoczeniem.

U noworodków dotyk, płacz jest dialogiem ze światem. Komunikacji wszyscy uczymy się nieustannie.

Edukacja zdrowotna rodziców, opiekunów dzieci winna położyć większy nacisk na kształtowanie pozytywnych postaw rodzicielskich i wiadomych działań. Tylko dzięki właściwej komunikacji interpersonalnej mamy szansę na bardziej efektywne i satysfakcjonujące prace.

Program profilaktyki krzywdzenia małych dzieci

Szkolenie w ramach programu *Dobry Rodzic – Dobry Start* spotkało się nie tylko z dużym zainteresowaniem jego uczestników, ale przede wszystkim z przypomnieniem i uświadomieniem na problem krzywdzenia małych dzieci. Poznaliśmy nie tylko czynniki ryzyka, którymi uwarunkowane jest krzywdzenie dzieci, ale nauczyliśmy się także, jak temu zapobiegać. Ponadto zespół realizatorów programu podniósł wiedzę i zyskał umiejętności praktyczne w zakresie wykonywania zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy oraz otrzymał wsparcie w zakresie skuteczności swoich działań.

Ogromną satysfakcją sprawiło nam poznanie koleżanek i kolegów z ośrodków pomocy społecznej z dzielnic, z którymi

przyszło nam współpracować. Współpracujemy z nimi na co dzień, nie tylko przy realizacji programu *Dobry Rodzic – Dobry Start*. W chwili obecnej pracujemy (w czasie superwizji) w zespole, do którego zostaliśmy zaproszeni także pracownicy łobków, policji oraz inni (np. kuratorzy w razie potrzeby). Można zatem powiedzieć, że pracujemy w prawdziwym, interdyscyplinarnym zespole.

Z niektórymi koleżankami spotkałam się na kursie „Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”, który jest integralną częścią Budowania Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Warszawie. Ten fakt świadczy o tym, jak bliska jest nam realizacja nie tylko programu, ale w ogóle przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Marzenna Romańska
Samodzielny Zespół Publicznych Zakładów
Lecznictwa Otwartego Warszawa Praga Północ